

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Харківський обласний осередок
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація цивілістів України»
Науковий парк «Наука та безпека»

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Тези доповідей учасників
науково-практичної конференції,
присвяченої 98-й річниці від дня народження
Олександра Анатолійовича Пушкіна

м. Вінниця, 19 травня 2023 р.

Вінниця
ХНУВС
2023

УДК 346+347.9](477)(06)

П78

*Друкується згідно з рішенням організаційного комітету
відповідно до доручення Харківського національного
університету внутрішніх справ
від 18.01.2023 р., протокол № 3*

Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». – Вінниця : ХНУВС, 2022. – 498 с.

У збірнику розміщено тези наукових доповідей та повідомлень, у яких розглядаються актуальні проблеми цивільного, сімейного та цивільного процесуального права.

УДК 346+347.9](477)(06)

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Наука», сторінка «Конференції, семінари, та круглі столи»), а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2023

ЗМІСТ

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ	18
Світлана Сергіївна БИЧКОВА ІНОЗЕМНІ ОСОБИ ЯК СТОРОНИ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ	21
Валентина Іванівна БОРИСОВА Віктор Петрович ЯНИШЕН ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЖИТЛО	25
Микола Костянтинович ГАЛЯНТИЧ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЙ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, У ЯКИХ ПОГІРШИЛИСЯ ЖИТЛОВІ УМОВИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	31
Юрій Михайлович ЖОРНОКУЙ ВИЗНАЧЕННЯ ВИЧЕРПНОГО ПЕРЕЛІКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПРАВОВИХ ФОРМ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ІДЕАЛЬНІСТЬ І РЕАЛЬНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ.....	36
Юрій Олександрович ЗАЙКА ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ОХОРОНИ ЖИЛОГО ПРИМІЩЕННЯ І РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ	40
Алла Володимирівна ЗЕЛІСКО ЗМІНИ У ПРАВОВІЙ КОНСТРУКЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ.....	43
Ольга Ігорівна ЗОЗУЛЯК ДО ПИТАННЯ ПРО КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ТА ЧЛЕНСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН	49
Володимир Михайлович КОССАК РЕСТИТУЦІЯ І КОНДИКЦІЯ ЯК СПОСОБИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ.....	52

Олена Велеонівна КОХАНОВСЬКА КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ І ПРАВА ВЛАСНОСТІ, КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА, ЯКА ПОТРЕБУЄ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	57
Лариса Василівна КРАСИЦЬКА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ	62
Володимир Андрійович КРОЙТОР ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 Р. У РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВІДНОСИН ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ	65
Олександр Євгенович КУХАРЄВ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У СФЕРІ СПАДКОВОГО ПРАВА	71
Євген Олександрович МІЧУРІН ЦИФРОВІ ПРАВА (DIGITAL RIGHTS) У ЦИВІЛІСТИЦІ.....	76
Олександр Анатолійович МОРГУНОВ ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ І ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ.....	80
Вікторія Валентинівна НАДЬОН ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ТА КОМПЕНСАЦІЯ ЗБИТКІВ, СПРИЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ	83
Євген Вікторович ПЕТРОВ СТРОК ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ.....	87
Святослав Олександрович СЛІПЧЕНКО ОНЛАЙНОВИЙ ОБЛІКОВИЙ ЗАПИС У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	91

Валерій Васильович СОКУРЕНКО ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ.....	96
Інна Валентинівна СПАСИБО-ФАТЕЄВА СВІЖИЙ ПОГЛЯД НА ЦИВІЛЬНІ ТА ОТОЧУЮЧІ ЇХ ПРАВОВІДНОСИНИ	102
Наталія Володимирівна ФЕДОРЧЕНКО ПРАВО ВИКОНАВЦЯ НА ПРИТРИМАННЯ В ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ ІЗ НАДАННЯ ПОСЛУГ	108
Вадим Васильович ЦЮРА ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОМІРНОСТІ ПРАВочИНУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	112
Роман Богданович ШИШКА ПРИЙНЯТТЯ ТА ОХОРОНА СПАДЩИНИ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ	116
Ольга Анатоліївна ЯВОР ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ, ШЛЮБ МІЖ ЯКИМИ Є НЕДІЙСНИМ.....	119
Ігор Євгенович ЯКУБІВСЬКИЙ НЕОРИГІНАЛЬНА БАЗА ДАНИХ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	125
Оксана Валеріївна БРУСАКОВА ПРИНЦИП CONTRA PROFERENTEM У ДОГОВІРНІЙ ПРАКТИЦІ	129
Олег Васильович СИНЄГУБОВ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ДОРОГА ДО СПРАВЕДЛИВОСТІ.....	132

Віталій Миколайович ЧЕРНЕГА РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	137
Олександр Романович ШИШКА ЦИВІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС У КОНТЕКСТІ СТАТТІ 1 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ.....	141
Ольга Євгенівна АВРАМОВА НАБУТТЯ ПРАВА НА ЖИТЛО	149
Наталія Володимирівна БІЛЯНСЬКА ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО.....	154
Володимир Григорович БОБКО ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ УЧАСНИКІВ..... У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ АБО ОГолоШЕННЯ ЇЇ ПОМЕРЛОЮ.....	157
Ірина Анатоліївна БОРОВСЬКА ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	162
Оксана Григорівна БОРТНІК ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ПРИНЦИПІВ ОТРИМАННЯ РЕПАРАЦІЙ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ	167
Лідія Вікторівна ГЕРАСІМЧУК Юрій Володимирович ЛИМАР ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКАМИ ЗМІ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ СЛОВА В КОНТЕКСТІ МЕЖ ДОПУСТИМОЇ критики публічних осіб.....	173

документів в питаннях спадкування : Регламент Європейського парламенту і Ради від 04.04.2012 р. № 650/2012.

4. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу : навч. посіб. : пер. з англ. Київ : Знання, 2002. 381 с.

5. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.02.2023).

6. Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 117/2021.

7. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 27.02.2023).

8. Нотаріальне посвідчення правочину. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_32069 (дата звернення: 06.02.2023).

9. Верховний Суд України : Рішення від 29.03.2017 р. № 6-3104цс16.

УДК 347.725

Ліліана Василівна СІЩУК,

*завідувач лабораторії проблем корпоративного права
Науково-дослідного інституту приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
кандидат юридичних наук, доцент, науковий дослідник;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9722-4347>*

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ НАГЛЯДОВОЇ РАДИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

З прийняттям нового Закону України «Про акціонерні товариства», який набув чинності 1 січня 2023 року запроваджено суттєві зміни до системи корпоративного управління акціонерного товариства. У новому Законі закріплено можливість вибору у статуті товариства однорівневу або дворівневу структуру управління, з яких в останній з них передбачено право на створення наглядової ради у класичний спосіб, що притаманний для вітчизняної практики формування корпоративного управління в акціонерних компаніях.

Втім питання щодо закріплення законодавчих підстав визнання рішень наглядової ради недійсними ні в новому, ні в першому Законі України «Про акціонерні товариства» не вирішено. Така ситуація має місце й щодо оскарження рішень загальних зборів акціонерів, оскільки на законодавчому рівні не прописано поняття «рішення загальних зборів акціонерів», не зазначено підстав визнання такого рішення недійсним. Тому в результаті вивчення судової практики з корпоративних спорів рекомендується акціонеру при виборі ефективного та належного способу захисту своїх прав та інтересів обирати по аналогії усталені підходи до визначення підстав визнання недійсними рішень загальних зборів товариства, коли йде мова про оскарження рішення наглядової ради.

Зокрема, в узагальненнях судової практики пропонується брати до уваги загальні та безумовні підстави визнання рішень загальних зборів недійсними та застосовувати їх при формуванні позовних вимог щодо оскарження рішень наглядової ради. Загальними підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів можуть бути: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення акціонера можливості взяти участь у загальних зборах [1]. Сформовано й перелік безумовних підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з порушенням прямих вказівок закону, до яких судова практика відносить: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення або у разі неможливості встановлення наявності кворуму; прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства; відсутність протоколу загальних зборів АТ, підписаного головою і секретарем зборів.

Звісно, що при формуванні позовних вимог позивач має керуватися статтями закону, що регулюють діяльність наглядової ради. Водночас порядок скликання і проведення засідань наглядової ради акціонерного товариства визначається не тільки законом, але й статутом та положенням про наглядову раду. Вказані локальні акти є обов'язковими до прийняття і затвердження загальними зборами акціонерів, про що є пряма вказівка закону. Тому при оспоруванні рішень наглядової ради акціонерного товариства формується вимоги із вказівкою порушення не тільки норм закону, а й статуту та положення про наглядову раду.

Оскільки роль наглядової ради є надзвичайно важливою для захисту прав акціонера та для здійснення контролю за управлінською діяльністю товариства, то й акціонери – члени наглядової ради та / або їх представники звертають увагу на дотримання товариством порядку їх повідомлення про день, час і місце проведення засідання наглядової ради, про порядок денний засідання, про порядок прийняття рішення членами наглядової ради та дотримання кворуму при прийнятті рішень.

Така увага з боку членів наглядової ради щодо порядку скликання і проведення засідань наглядової ради пов'язана як з впливом рішень наглядової ради безпосередньо на управлінську діяльність товариства (наприклад, надання згоди на вчинення значного правочину товариством), так і на функціонування органів управління товариством (наприклад, організацію скликання загальних зборів акціонерів, формування порядку денного таких зборів, обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу тощо).

Розглянемо декілька прикладів із судової практики щодо застосування загальних та/або безумовних підстав визнання рішень загальних зборів акціонерів недійсними до визнання недійсними рішень наглядової ради. Для прикладу, у Постанові КГС ВС у справі № 920/432/17 йде мова про прийняття судового рішення про визнання недійсним рішення наглядової ради акціонерного товариства з підстави невідповідності такого рішення нормам законодавства. Зокрема, зроблено вказівку на вимоги ст. 68 Закону України «Про акціонерні товариства», згідно якої кожний акціонер – власник простих акцій товариства має право вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому голосуючих акцій, якщо він зареєструвався для участі у загальних зборах та голосував проти прийняття загальними зборами визначених законом рішень [2]. Відтак, неможливість з поважних причин взяти участь у засіданні наглядової ради позбавило позивача (акціонера / його представника) можливості висловитись з приводу питань порядку денного позачергових загальних зборів акціонерів, вносити свої пропозиції, в тому числі щодо доцільності та строків проведення позачергових зборів, умов викупу акцій тощо.

Застосування по аналогії такої підстави, як позбавлення акціонера можливості взяти участь у загальних зборах, продемонстровано у Постанові КГС ВС у справі №925/715/17. Рішення наглядової ради акціонерного товариства визнано недійсним у зв'язку з порушенням процедури скликання її засідання. Суди попередніх

інстанцій встановлено, що на порушення п. 8.11 Положення про наглядову раду, яким відповідно до ч. 3 ст. 51 Закону України «Про акціонерні товариства» та п. 12.20 статуту визначено порядок роботи членів наглядової ради, ПАТ «НВЦ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод» належним чином у визначений строк не повідомило члена наглядової ради – представника акціонера ПАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» про проведення засідання наглядової ради 18 жовтня 2017 року об 11:00. Колегія суддів погоджується з рішенням суду про наявність правових підстав для визнання недійсними рішень наглядової ради [3].

На підставі відсутності кворуму для прийняття рішень наглядової ради, що є безумовною підставою визнання рішення недійсним, у справі КГС ВС № 924/645/18 акціонерка звернулася з позовом до ПрАТ про визнання недійсним рішення наглядової ради. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідачем порушено порядок скликання засідання наглядової ради, позивачка як голова наглядової ради не була присутня на засіданні, спірні рішення прийняті за відсутності кворуму. Наполягаючи на задоволенні позовних вимог, позивачка посилалася на віднайдений нею оригінал протоколу наглядової ради. Окрім того, встановлено, що наданий позивачкою примірник протоколу не відповідає вимогам ст. 55 Закону України «Про акціонерні товариства» та положенням статуту ПрАТ щодо прийняття рішення і оформлення протоколу. Протокол не містить відомостей про головуючого на засіданні, якому надано право його підпису. Наданий до суду примірник протоколу не відображає прийняття наглядовою радою ПрАТ будь-якого рішення і не породжує правових наслідків [4]. Таким чином, позовні вимоги про визнання рішення наглядової ради недійсним задоволені з підстав відсутності кворуму для прийняття рішення та відсутності належно оформленого протоколу засідання наглядової ради акціонерного товариства.

Зазначені приклади із судової практики демонструють формування підходів до визнання рішення наглядової ради акціонерного товариства недійсними у разі наявності загальних та / або безумовних підстав, що вказують на порушення порядку скликання і проведення засідань наглядової ради. Тому рішення наглядової ради акціонерного товариства може бути оскаржено в судовому порядку акціонером шляхом пред'явлення позову про визнання його недійсним, якщо таке рішення не відповідає вимогам законодавства та локальних актів акціонерного товариства, порушує порядок

скликання і проведення засідання наглядової ради та порушує права чи законні інтереси акціонера.

Список бібліографічних посилань:

1. Огляд за результатами вивчення судової практики розгляду господарськими судами справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Правові узагальнення Касаційного господарського суду Верховного Суду України за період з 01.01.2018 р. по 30.11.2018 р. 101 с.

2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29 травня 2018 року у справі № 920/432/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74411247>.

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 4 червня 2018 року у справі № 910/19433/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74691737>.

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 15 січня 2020 року у справі № 924/645/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86962259>.

УДК 347.9

Тетяна Володимирівна СТЕПАНЕНКО,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2323-987X>

**ЩОДО РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО
ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗБРОЙНОЮ
АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ**

В контексті питань відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю та майну фізичних осіб внаслідок збройної агресії РФ актуальними є питання юрисдикційних імунітетів іноземних держав та їх власності.

В Україні правовому врегулюванню питань юрисдикційного імунітету іноземної держави в цивільному судочинстві присвячено статтю 79 частини першу Закону України «Про міжнародне при-